

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

SITE 'MEDEKENSVELD'

RAPPORT

4

Intergemeentelijke
Archeologische Dienst

PORTIVA

Tom Debruyne

INHOUDSTAFEL

1. Projectadministratie	03
Korte historiek	
Locatie	
Actoren	
Uitvoeringstermijn	
2. Motivatie archeologisch vooronderzoek	07
Aard en omvang bedreiging	
Doelstellingen	
3. Eerder onderzoek	08
Quickscan	
Veldonderzoek	
4. Actieve prospectie	12
Onderzoeksstrategie	
Werkverloop en weersomstandigheden	
Grondsporen en vondsten	
5. Conclusie en aanbevelingen	21
6. Literatuur- en documentatielijst	22
Bibliografische referenties	
Digitale datasets	

1.1 Korte historiek

In juni 2007 heeft stadssecretaris Luc Janssens PORTIVA mondeling op de hoogte gebracht van plannen voor de bouw van nieuwe woonwijk in Kuntich. Dit gebeurde na een telefonische vraag van projectontwikkelaar Kurt Vanerum van Aaro-Topo bvba of het gebied archeologische waarden of potenties had. Op dat moment situeerde het woonproject zich nog in een stedenbouwkundige planningsfase.

Een maand later heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA een afspraak vastgelegd met Kurt Vanerum. Tijdens dit gesprek verwoordde PORTIVA duidelijk de plicht tot en de voordelen van een archeologisch onderzoek vóór een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. De archeologische dienst wees hem ook nadrukkelijk op het financieringsplan, de procedure en goedkeuringstermijn van de vergunningsaanvraag voor prospectie met ingreep in de bodem bij het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in Brussel.

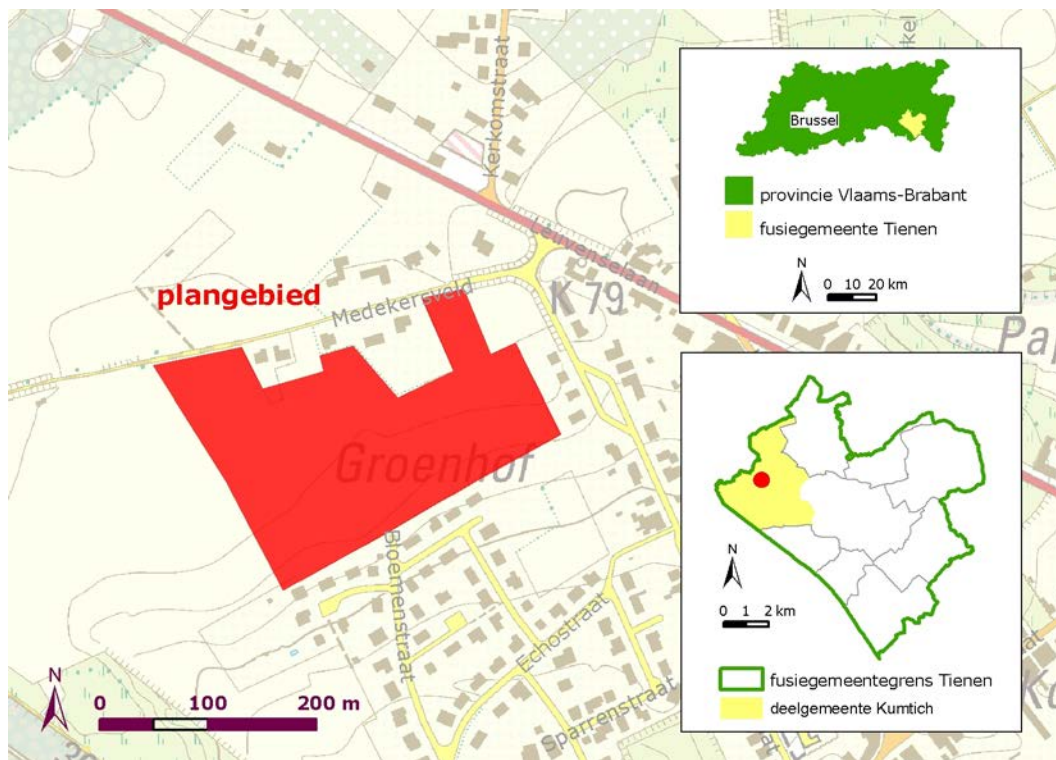
Verder vroeg PORTIVA aan de ontwikkelaars om ook de aannemer en kraanman in te lichten over de vergunningsprocedure inzake archeologie en het begeleid machinaal afgraven tot het hoogste niveau waarop de archeologische sporen zich aftekenen.

Begin februari 2008 hadden de projectontwikkelaars (Kurt Vanerum van Aaro-Topo bvba en Dirk Deveux van Deveux Projects bvba) de nodige documenten en volmachten van de eigenaars verkregen die nodig waren om een vergunningsaanvraag voor archeologische prospectie met bodemingreep bij het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in te dienen.

1.2 Locatie

Topografie

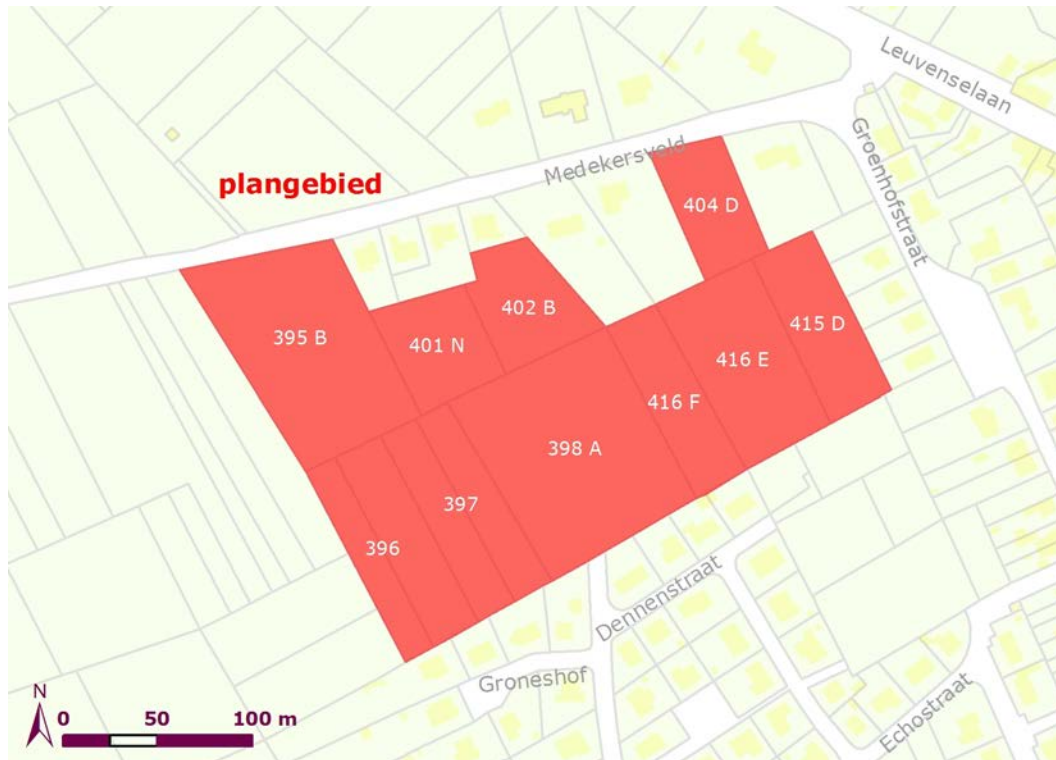
Provincie : Vlaams-Brabant
Fusiegemeente : Tienen
Deelgemeente : Kuntich
Adres : Bloemenstraat-Medekensveld
Toponiem : Groenhof
GCS Lambert 1972 : centrum-X-coördinaat 186.079,81m
centrum-Y-coördinaat 168.201,73m

Figuur 1 : uitsnede van topografische kaart 1991-2005 en wegenkaart 2008

Kadastrale gegevens

Afdeling : 7
Sectie : C
Percelen : 395 B, 396 A-B, 397 A-B, 398 A,
401 N, 402 B, 404 D, 415 D, 416 E-F
Kaartblad : 5

Figuur 2 : uitsnede van kadastrale kaart 2008 en wegenkaart 2008

1.3 Actoren

Opdrachtgever

Projectontwikkelaars : Atreon bvba, Ertsenrijkstraat 1, 3545 Halen &
Deveux Projects bvba, Kolmenstraat 5, 3512 Hasselt-Stevoort
resp. vertegenwoordigd door Kurt Vanerum & Dirk Deveux

Uitvoerder

Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA,
Erfgoed site, Grote Markt 3-6, 3300 Tienen
vertegenwoordigd door Tom Debruyne

Administratief toezicht

Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed, (vergunning 2008/017)
Koning Albert II-laan 19 bus 3, 1210 Brussel & Waaistraat 1 bus 3, 3000 Leuven

1.4 Uitvoeringstermijn

Veldwerk

Voorbereiding : 4 dagen, vanaf juli 2007

Prospectie: 2 dagen, 03 – 04 maart 2008

Terreinherstel : niet vereist, zoals afgesproken met de projectontwikkelaars ;
reden = de uitgraving van de wegkoffer valt samen met de locatie van de proefsleuven

Dataverwerking

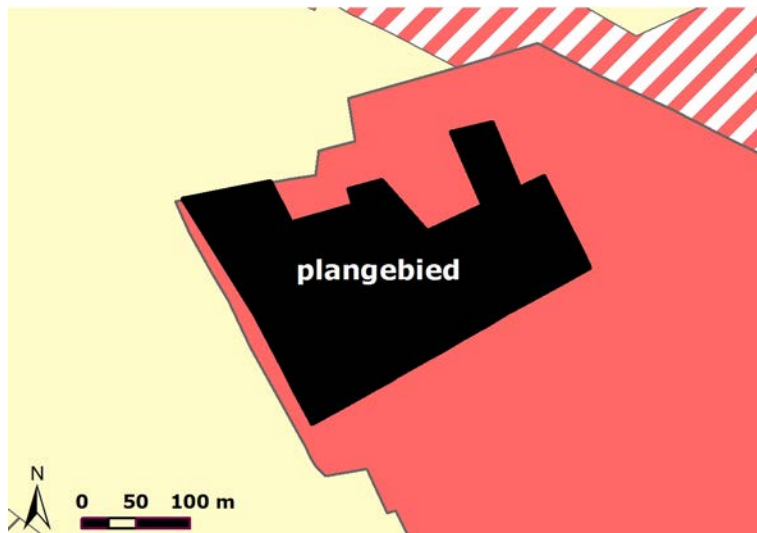
(Context)analyse en interpretatie : 1 dag, 12 maart 2008

Basisrapportage : 1 dag

2. MOTIVATIE ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

2.1 Aard en omvang bedreiging

De stedenbouwkundige bestemming van de percelen zoals die op het gewestplan in gebieden zijn gegroepeerd, vormt een gevaar voor de bewaring van het bodemarchief. Op het gewestplan van 2002 staat deze zone met rood ingekleurd als woongebied (=hoofdcode 100).

Figuur 3 : uitsnede van gewestplan 1999 met aanduiding van plangebied in zwart

Het gebied rond het Medekensveld en de Groenhofstraat en Dennenstraat te Kuntich wordt onderworpen aan een stedenbouwkundige herstructurering, zoals beschreven in het BPA 'nr 4 wijk Groeneshof'.

De projectontwikkelingen zullen in een eerste fase bestaan uit wegenis- en rioleringswerken en vervolgens uit nieuw te bouwen onderkelderde villa-appartementen met ondergrondse garages en woningen in open bebouwing.

Alhoewel wenselijk zijn archeologiesparende bouwmaatregelen, zoals het verschuiven van woonlocaties naar archeologievrije zones en het achterwege laten van ondergrondse ruimtes, in deze fase geen optie (meer). Dit vanwege de strenge stedenbouwkundige voorschriften.

De realisatie van dit bouwplan zou kunnen leiden tot beschadiging of vernieling van mogelijk aanwezige archeologische sporen en vondsten.

2.2 Doelstellingen

Zoals geformuleerd in de vergunningsaanvraag voor prospectie met ingreep in de bodem had het verkennend veldonderzoek tot doel het ongekend en indicaties voor archeologisch erfgoed gekend te maken in de planningsfase van het bouwproject, m.a.w. vóór de aanvraag van stedenbouwkundige vergunning(en).

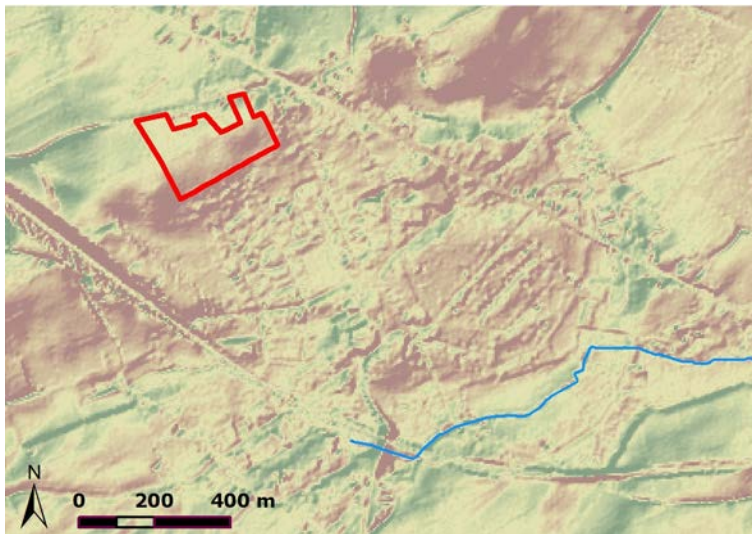
3. EERDER ONDERZOEK

3.1 Quickscan

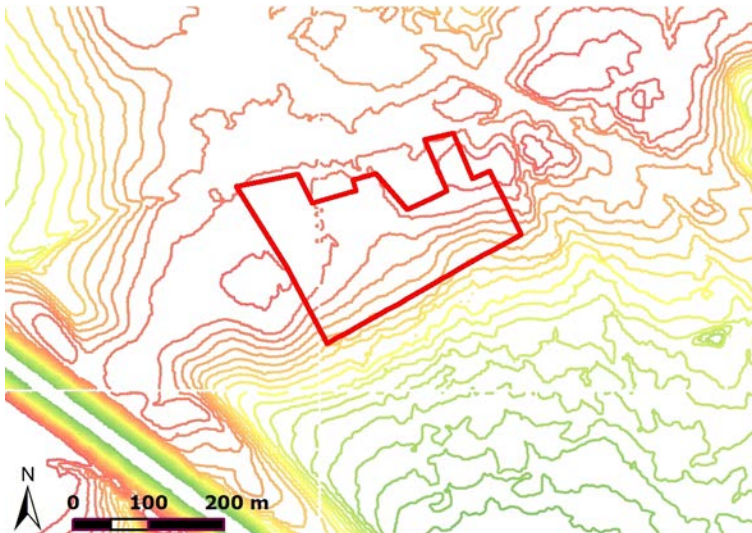
Landschap & topografie

De geplande bouw situeert zich in het heuvelachtige, Pleistocene lösslandschap met vruchtbare leemgronden. Hierdoor staan landbouw en veelteelt centraal in Zuid-Hageland.

Het gebied ligt met zijn 84 tot 89m hoogte op een zuidwest-noordoost georiënteerde, langgerekte heuvelrug en een zuidoostelijke helling van 3 à 4%.

Figuur 4 : uitsnede van hoogtemodel 2004 met aanduiding van plangebied in rood

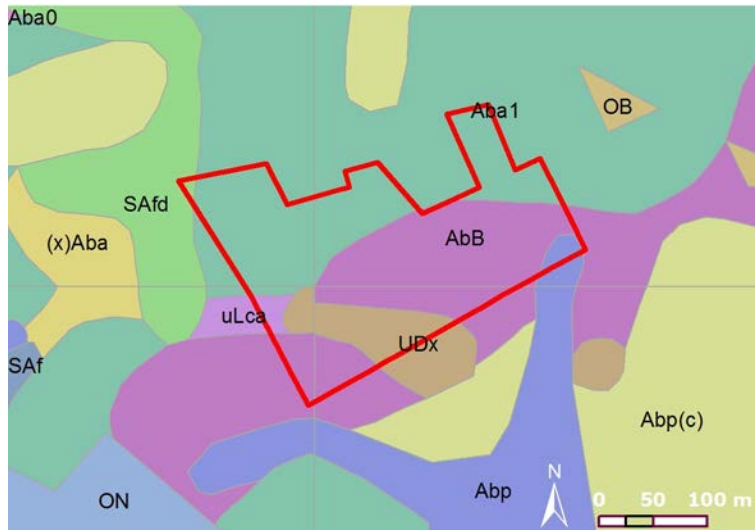

Figuur 5 : uitsnede van hoogtelijnenkaart 2004 met aanduiding van plangebied in rood

Pedologie

Op basis van een morfologische en fysico-chemische profielstudie van grondboringen in de jaren 50 van de vorige eeuw, is volgende beschrijving van de bodemcodes binnen het plangebied bekend :

Figuur 6 : uitsnede van bodemkaart 2001 met aanduiding van plangebied in rood

Onderstaande series zijn gegroepeerd volgens hun topografische ligging en samenstelling.

Plateau- en hellinggronden

Leemgronden

kernserie Aba : droge leemgrond met textuur B horizont

afgeleide serie Aba1 : fase met dunne (< 40cm) A horizont

kernserie AbB : droge leemgrond met textuur of structuur B horizont

Zandleemgronden

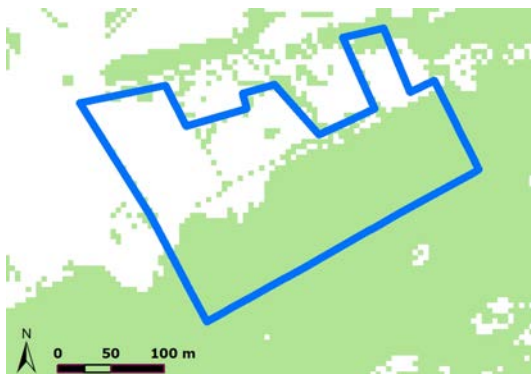
kernserie Lca : zwak gleyige zandleemgrond met textuur B horizont

afgeleide serie uLca : kleisubstraat beginnend op geringe diepte

Kleigronden

kernserie UDx : zwak of matig gleyige zware kleigrond met niet bepaalde profielontwikkeling

Geomorfologie

Figuur 7 : uitsnede van erosiegevoelige gebieden - watertoetskaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

In de noordelijke helft : niet erosiegevoelig ($\leq 10\text{ton/ha/jaar}$) ; In de zuidelijke helft : erosiegevoelig ($> 10\text{ton/ha/jaar}$).

Deze getallen geven een hypothetische bodemerosiewaarde dat de K.U.Leuven louter als grenswaarde gebruikt om de erosiegevoelige gebieden te kunnen afbakenen.

Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de totale potentiële bodemerosie (som van bewerkings- en watererosie) :

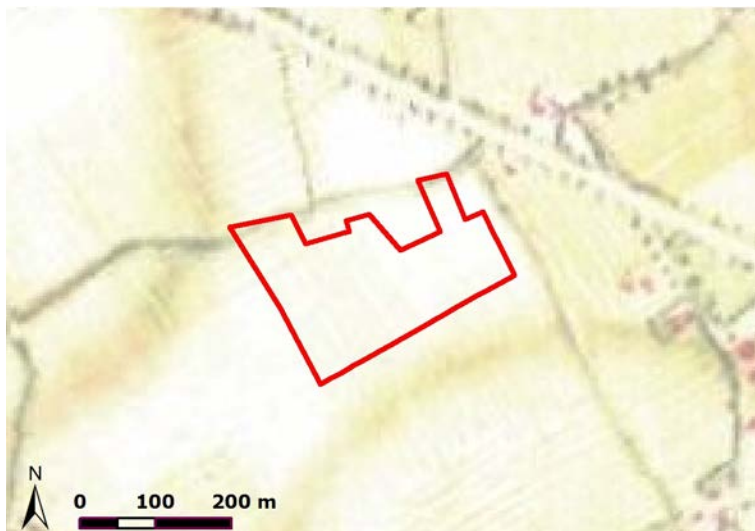

Figuur 8 : uitsnede van potentiële bodemerosiekaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

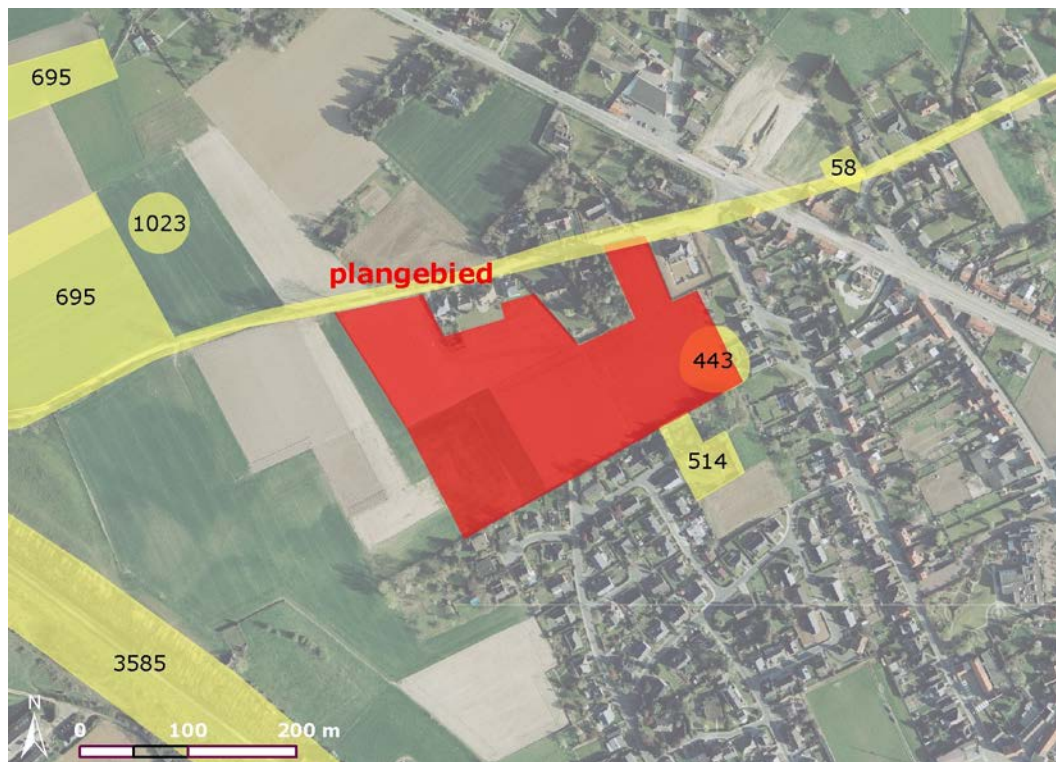
- In de noordwesthoek : verwaarloosbaar
- In het centrale deel van de noordelijke helft : zeer laag
- In het centrale deel van de zuidelijke helft : medium
- In de zuidwesthoek en oostelijke deel : hoog

Grondgebruik

De Ferrariskaart toont na georeferentie geen gebouwen binnen het plangebied. Op deze historische kaart is de onderzoekszone gesymboliseerd als open akkerland. De noordwestelijke en noordoostelijke aflijning overlapt deels het tracé van een onverharde weg.

Figuur 9 : uitsnede van Ferrariskaart 1771-1777 met aanduiding van plangebied in rood

Figuur 10 : uitsnede van orthofoto 2007 en CAI (gele polygoenen met locatienummer)

Binnen het plangebied heeft de VLM Diest in het kader van de ruilverkaveling Willebringen in 1997 een cirkelvormig, donker omtrekspoor opgemerkt op een grootschalige orthofoto (CAI locatie 443).

Grenzend aan het plangebied zijn twee archeologische indicaties bekend. In de zuidoostelijke hoek zijn er op de grootschalige orthofoto van de VLM enkele cirkelvormige, donkere omtreksporen te zien, waarvan bij één ook een donker rechthoekje merkbaar is (CAI locatie 514). Onmiddellijk ten noorden kon Paul Kempeneers op basis van toponymie een zuidwest-noordoost georiënteerde 'oude' weg aanduiden.

Uit de nabije omgeving zijn diverse archeologische onderzoekslocaties en potentiële archeologische sites geregistreerd. Een kort overzicht, chronologisch gerangschikt :

- Romeins crematiegraf (toevalsvondst), CAI locatie 3585
- Bronzen beslag uit Romeinse tijd (metaaldetectie), CAI locatie 1023
- Middeleeuwse hoeve (toponymie), CAI locatie 58
- Cirkelvormige omtreksporen (luchtfotografie), CAI locatie 695

3.2 Veldonderzoek

Op het moment van de aanvraag voor een vergunning tot het uitvoeren van een archeologische opgraving, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst geen weet van vroegere terreinverkenningen in of grenzend aan het plangebied. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat dergelijke activiteiten nooit hebben plaatsgevonden of dat (privé-)rapporten/nota's niet gepubliceerd of ontoegankelijk zijn.

4. ACTIEVE PROSPECTIE

4.1 Onderzoeksstrategie

Specifieke onderzoeksvragen waren :

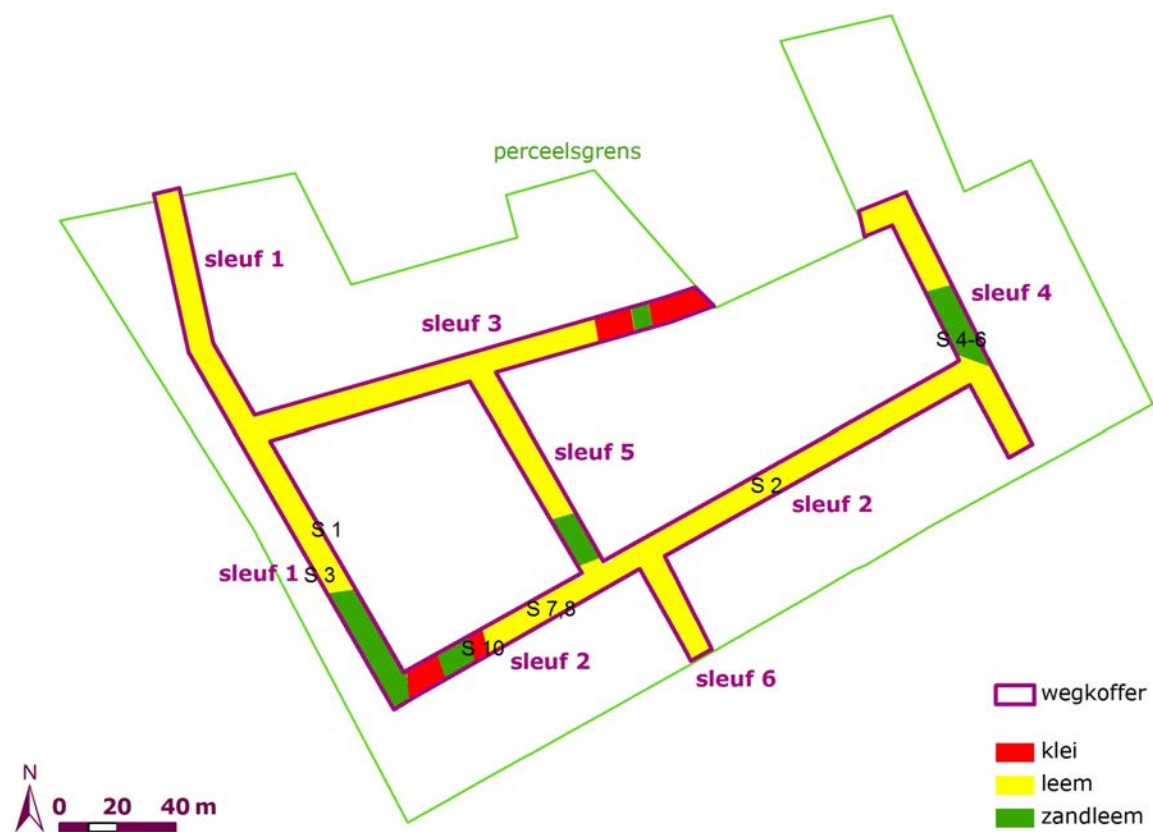
1. Zijn er grondsporen aanwezig?
2. Hebben de bodemsporen een natuurlijke of antropogene oorsprong en/of vulling?
3. Maken de archeologische bodemsporen deel uit van een grotere structuur?
4. Welke vondstcategorieën zijn er teruggevonden?
5. Wat is de datering van het vondstmateriaal?
6. Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
7. Welke invloed had het fysisch milieu op de bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed?
8. Is de aanwezigheid van natuurlijke bodemsporen belangrijk voor de archeologische interpretatie?
9. Wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale bewoningsgeschiedenis?
10. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventuele opgraving?

4.2 Werkverloop & weersomstandigheden

Omwille van de slechte weersomstandigheden diende de observatie en registratie van grondsporen onmiddellijk na de afgraving met de kraan te gebeuren.

Door de felle regenbuien was een volledige en/of gedetailleerde documentatie van alle grondsporen niet mogelijk binnen de geplande termijn. Het vooronderzoek moest zich in feite hoofdzakelijk beperken tot de vraag of antropogene grondsporen al dan niet aanwezig waren en wat hun eventuele ruwe spreiding en datering was.

4.3 Grondsporen & vondsten

Figuur 11 : algemeen grondplan

Figuur 12 : zicht vanuit noordwesten op sleuf 1

Figuur 13 : zicht vanuit zuidwesten op sleuf 2

Figuur 14 : zicht vanuit westen op sleuf

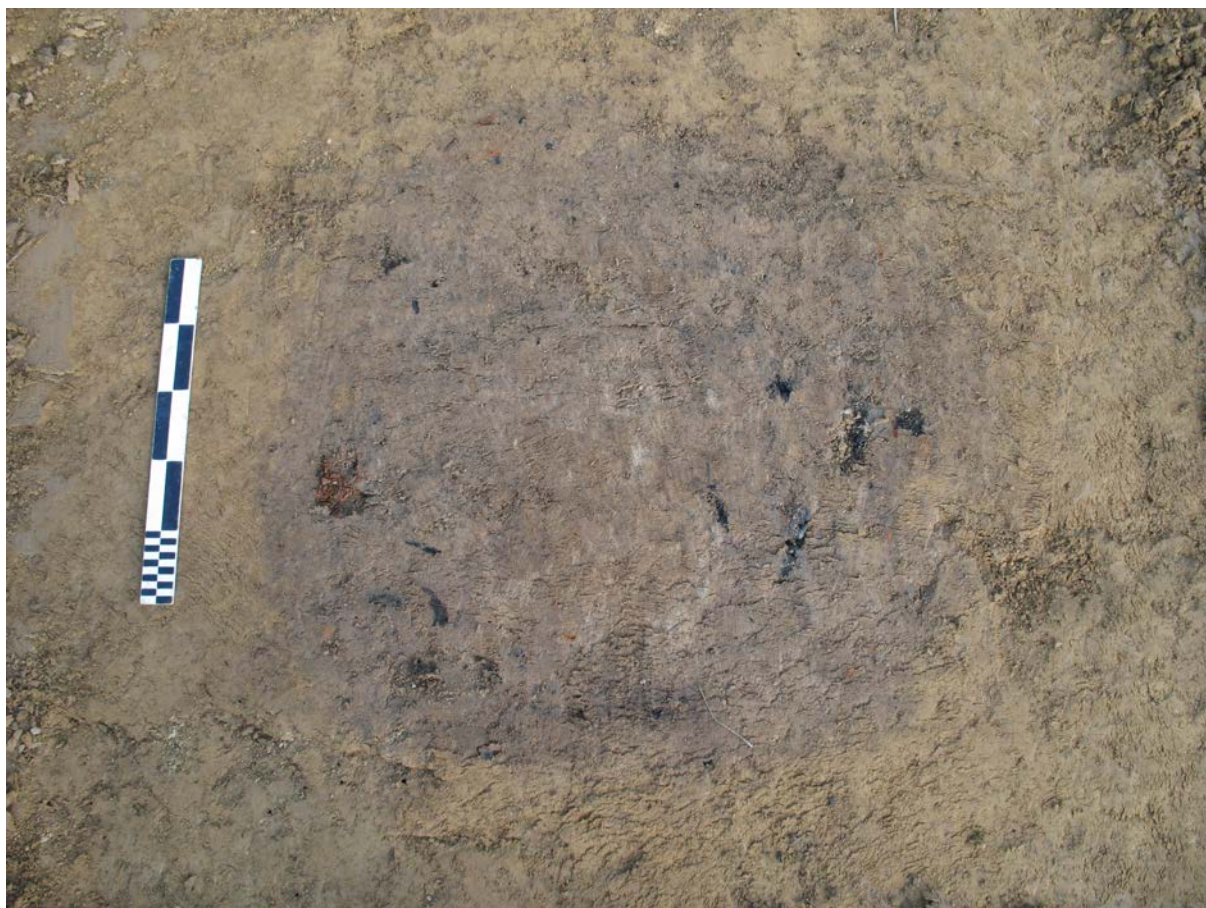
Figuur 15 : zicht vanuit zuidoosten van sleuf 5

In verschillende delen van de wegkoffer werden tijdens het machinaal uitgraven direct onder de diepploegsporen enkele duidelijke, anthropogene grondsporen aangetroffen. Het betroffen twee donkerkleurige kuilen met enkele besmeten en gegladde IJzertijd-scherven van handgevormd aardewerk, enige fragmenten houtskoolresten en een geringe hoeveelheid kleine, verbrande leembrokken (figuur 16 en 17), één kuil met houtskoolresten (figuur 18) en een greppel met een breedte van ca. 0,5m vlakbij twee kuilen (figuur 19).

Figuur 16 : detailzicht op spoor 1 in sleuf 1

Figuur 17 : detailzicht op spoor 2 in sleuf 2

Figuur 18 : detailzicht op spoor 3 in sleuf 1

Figuur 19 : detailzicht op sporen 4-6 in sleuf 4

Met het oog op een datering werden een paar scherven ingezameld, die na het machinaal afgraven aan de oppervlakte van kuilvullingen bloot kwamen te liggen.

Daarnaast konden op verschillende locaties in de leem, zandleem en kleizones ook enkele al dan niet meer lichtgekleurde sporen waargenomen worden. (figuren 20-22)

Figuur 20 : detailzicht op sporen 7 en 8 in sleuf 2

Figuur 21 : detailzicht op spoor 9 in sleuf 2

Figuur 22 : detailzicht op spoor 10 in sleuf 2

De enorme wateroverlast maakte verder onderzoek, bijvoorbeeld door middel van een dwarsprofiel, onmogelijk binnen de geplande termijn. Tevens zorgde deze externe factor ervoor dat zeer lichtgekleurde anthropogene grondsporen, hetgeen typerend is voor IJzertijd-sites in de leemstreek, niet tijdig zichtbaar konden gemaakt worden. Met andere woorden : de tot nu toe gevonden grondsporen gevens slechts een beeld van de minimale potentie van het werkelijk aanwezige archeologische erfgoed.

5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Op de top en het hoogstgelegen hellingsdeel van de heuvel bij het Medekensveld zijn, voor zover de slechte weersomstandigheden het toelieten, diverse anthropogene grondverkleuringen zichtbaar.

Op basis van een paar wandscherven kunnen enkele ver van elkaar gelegen kuilen ruw gedateerd worden in de IJzertijd.

Steunend op de onderzoeksresultaten en de onmogelijkheid om het aanwezige archeologisch bodemarchief in situ te kunnen bewaren, adviseerde de intergemeentelijke archeoloog het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in eerste instantie dat een vervolgtraject in de vorm van een definitieve opgraving van de bodembedreigende bouwwerkzaamheden zinvol en noodzakelijk is.

Om de bouwplanning zo vlot mogelijk te laten verlopen, stelde PORTIVA volgende fasering van de opgravingen voor : eerst de weggoffer, gevolgd door de diverse woonstroken. Het werken in fasen werd reeds door de Intergemeentelijke Archeologische Dienst als mogelijkheid naar voor geschoven tijdens een werfgesprek met beide projectontwikkelaars op 8 maart 2008.

Na overleg met erfgoedconsulente Annick Aerts van het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in Leuven werd echter geopteerd voor een extra proefsleuven-onderzoek, in combinatie met verdere machinale afgraving rond de kuilen met vondstenmateriaal. Hiermee zou er een beter zicht kunnen verkregen worden op de spreiding van (IJzertijd)sporen.

Ten einde de aanwezigheid van lichtgekleurde (paal)kuilen te kunnen achterhalen, dienen de leemzones opgekrabt te worden met een kleine plooijschop of truweel.

Om de begeleiding van het machinaal uitgraven van proefsleuven, het opkrabben van het grondvlak en het registreren van archeologische en geomorfologische sporen zo snel mogelijk te kunnen uitvoeren, is het aangewezen extra archeologen in te schakelen. De Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA wil wel instaan voor de wetenschappelijke begeleiding en de algemene coördinatie van dit bijkomend vooronderzoek.

6.1 Bibliografische referenties

In alfabetische volgorde

- AERTS K. 2004 : Erosie- en colluviatiegeschiedenis van de archeologische site van Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.
- AMERYCKX J.B., VERHEYE W. & VERMEIRE R. 1995 : Bodemkunde. Bodenvorming, bodemeigenschappen, de bodems van België, bodembehoud en -degradatie, bodembeleid en bodempolitiek, Gent.
- BAEYENS L. & DUDAL R. 1958 : Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Tienen 104 E, Brussel.
- BEEKMAN F. et al. 2002 : Werken met Zeeuwse kaarten. Handleiding bij het gebruik van oude topografische kaarten, Utrecht.
- DEEBEN J.H.C. 2008 : De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 155, Amsterdam.
- DE WIT G. & SLOOS A. 2008 : De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 165, Amsterdam.
- GOOSSENS D. 1984 : Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België, Enschede.
- GROENEWOUDT B.J. 1994: Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen. Een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden, Nederlandse Archeologische Rapporten, 17, Amersfoort.
- GYSELS H. et al. 1993 : De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland. Een landschapsecologische studie, Onderzoekscentrum voor landschapsecologie en milieuplanning Universiteit Gent, 19, Leuven-Apeldoorn.
- HEUNKS E. 1995 : Bedreigingen van het bodemarchief door landbouwkundige bodemtechnische ingrepen. Een oriëntatie, RAAP-rapport 100, Amsterdam.
- ISARIN R. 2007 : Archeologiesparend bouwen. Waar archeologen en bouwers elkaar ontmoeten, Amsterdam.
- KEMPENEERS P. 1994: Oost-Brabantse plaatsnamen. 6. Kuntich, Toponymica. Bijdragen en bouwstoffen uitgegeven door het Instituut voor Naamkunde te Leuven, IX, 6, Leuven, 35.
- LOUWAGIE G., NOENS G. & DEVOS Y. 2005 : Onderzoek van het bodemmilieu in functie van het fysisch-chemisch kwantificeren van de effecten van grondgebruik en beheer op archeologische bodemsporen in Vlaanderen. Eindrapport.
- MARTENS M. 1997: Ruilverkaveling Willebringen. Archeologische inventaris, loc.nr. 119, onuitgegeven IAP-rapport, 19.
- MARTENS M. 1997: Ruilverkaveling Willebringen. Archeologische inventaris, loc.nr. 159, onuitgegeven IAP-rapport, 20.

MARTENS M., DEBRUYNE T. en HARTOCH E. 2000: Nederzettingssporen uit de Vroege Ijzertijd op de Wijngaardberg te Tienen, Lunula. *Archaeologia protohistorica*, VIII, Libramont.

MARTENS M., DEBRUYNE T. en ERVYNCK A. 2004: Een omgrachte nederzetting uit de 6de en 5de eeuw voor Christus op de Wijngaardsberg, in *Archeologie 2004*, Provinciale infodag, Recent Archeologisch in Vlaams-Brabant, 9-13.

SCHIFFER M.B. 1987 : Formation Processes of the Archaeological Record.

STOEPKER H. 1988 : Het nut van historische kaarten voor de archeologie, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Overdrukken nr. 310.

VAN RANST E. & SYS C. 2000 : Éénduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000), Gent.

VERMEULEN F. & ANTROP M. 2001 : Ancient Lines in the Landscape. A Geo-Archaeological Study of Protohistoric and Roman Roads and Field Systems in Northwestern Gaul, *Bulletin Antieke Beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology, Supplement 7*, Leuven-Virginia.

VORMEZEELE J. 1999 : Reliëfreconstructies op archeologische sites: een case-studie te Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.

WALDUS W.B. & VAN DER VELDE H.M. 2006 : Archeologie in vogelvlucht. Toepassingsmogelijkheden van het AHN in de archeologie, *Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies*, 6, Amsterdam.

6.2 Digitale datasets

Rastergegevens

Topografische kaart 1/10.000, raster, kleur, NGI, opname 1991-2005 (GIS-Vlaanderen)

Topografische kaart 1/50.000, raster, kleur, opname 2000 (NGI)

Middenschalige orthofoto's, kleur, VLM/OC & Provincie Vlaams-Brabant, opname 2007 (GIS-Vlaanderen)

Grootchalige orthofoto 318, kleur, Ruilverkaveling Willebringen, opname 1997, Vlaamse Landmaatschappij Vlaams-Brabant.

Grootchalige orthofoto 416, kleur, Ruilverkaveling Willebringen, opname 1997, Vlaamse Landmaatschappij Vlaams-Brabant.

Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, MVG-LIN-AMINAL-afdeling Water en MVG-LIN-AWZ-afdeling Waterbouwkundig Laboratorium en Hydrologisch onderzoek (GIS-Vlaanderen), ESRI 2004

Vectorgegevens

NavStreets (native) Vector, 2008 (AGIV-product)

Vlaamse Hydrografische Atlas – Waterlopen, toestand mei 2008 (AGIV-product)

Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, CadMap Municipality 2008
Bodemkaart van Vlaanderen, IWT, uitgave 2001 (GIS-Vlaanderen)

Watertoetskaart : erosiegevoelige gebieden, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Watertoetskaart : infiltratiegevoelige bodems, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Gewestplan 1/10.000 MVG-LIN-AROHM-Ruimtelijke Planning, toestand november 1999 (GIS-Vlaanderen)